

**Kuidas panna põlluandmed tööle?
Enne mõõda, siis majanda**

Juurpõhjuse analüüs ja kolm aastat katseid
Kerttu Tammik – Maaelu Teadmiskeskus
Olivier de Schaetzen – Gens

Kaasrahastanud
Euroopa Liit

1

Miks?

Kolm küsimust, mida tõenäoliselt iga põllumees küsib – ja millele vähesed oskavad vastata.

- Katsed 600 ha põllumaal
- Kolm hooaega, 2026–2029
- Täna: plaan, esimesed mõõtmised ja esimesed järeldused

1 Millised on ettevõtte piiravad tegurid?
Millised põllud ja tsoonid kaotavad saaki – ja kas põhjus on keemia, struktuur, bioloogia, vesi või majandamine? Igaühel on oma lahendus ja oma hind.

2 Kas saaksin väiksema kuluga sama saagi?
Väeta taime siis, kui ta toitaineid omastab, väiksemate kogustena, ja ära maksa selle eest, mida ta ei kasuta.

3 Kas mulla seisund paraneb?
Möödetud samades märgitud punktides, samal viisil, igal aastal – mõõda, ära arva

2

Sümptomitest juurpõhjusteni

Nõrgal tsoonil võib olla mitu põhjust ja igaüks vajab eri lahendust.
Diagnoos enne ravi.

- Sama lähenemine igal põllul varjab tegelikke piiranguid
- Töota tsoonide, mitte põldude kaupa
- Järjesta probleemid nende hinna järgi

Millal mõni majandamistsoon alatoodab?

Millal?	Millele see tavaliselt viitab	Mida kõigepealt kontrollida
Ainult märgadel aastatel	Kuivendus, struktuur, liigniskus	Hallid või roostes laigud; vesi seisab tiheda kihiga peal
Ainult kuivadel aastatel	Pinnapealne juurestik, nõrk veehoiuvõime	Kus juured peatuvad; tihe
Igal aastal	Mullatüüp, pH või püsiv keemiline probleem	Künnikihi sügavus, kivid, aluskihi pH
Juhuslikult, ilmaga seoseta	Majandamine: ajastus, tehnika ilukimine, vahelejäätud töökõigud	Laotuskaardid, söidulogid, külvikuupäevad

Mitme aasta satelliidi- ja saagikaardid jagavad tsoonid nendesse rühmadesse enne, kui ühtki mullaproovi on võetud. Mullaaugud ja labidatestid kinnitavad seegirel põhjuse.

3

Kus põhjused peituvad

Keemia, struktuur ja bioloogia mõjutavad üksteist. Majandamine mõjub kõigile kolmele, ilm seab tingimused.

Mida me mõõdame Sadalas

- Keemia** mullaanalüüs laboris, tsoonide kaupa
- Füüsika** labidas, penetromeeter, vesi, juured
- Bioloogia** vihmaussid, respiratsioon, nematoodid
- Majandamine** põlluraamat, vedelsõnniku analüüsid
- Ilm** sademetemõõtja, mullaandurid
- Taim** mahlaanalüüsid ja saagikaardid

ILM
MAJANDAMINE
CHEMICAL
PHYSICAL
BIOLOGICAL
mida sa saad muuta
mida sa muuta ei saa

4

Katsed

Umbes 600 ha põllumaad katses kümnel põllul, esimesel aastal neli kultuuri.

- Veiste vedelsõnnik kui peamine toltainete allikas
- Põllud 17 kuni 167 ha
- Põllunimed on asendatud tähtedega A-J

603
hektarit katses

10
põldu

3
hooaega, samad pooled

50/50
Kontroll / Programm

Eelmise aasta kultuur → selle aasta kultuur

Põllud	2025/26	2026/27	ha
A–F (kuus põldu)	Talinisu	Taliraps + sügisesed kaaskultuurid	260
I, J	Taliraps	Talinisu + allakülvina ristik	117
G	Talinisu	Sügisene vahekultuur, seejärel kanep	59
H	Kanep	Suvioder + ristik	167

Põllul H kasvab veel kanep: hindame pärast kanepi koristust.

5

Kaks peamist ülesannet

Ettevõtte praeguse lähenemise analüüs ja uue lähenemise testimine

- 1. tasub end ära, olenemata katse tulemusest
- 2. tasub end ära, kui uus lähenemine annab oodatud tulemuse
- Mõlemad kasutavad samu mõõtmisi

1

„Tervisekontroll“

Juurpõhjuste analüüs

Muld, struktuur, bioloogia ja taimede toltumine mõõdetud kindlates punktides kõigil 603 ha-l.

Tulemus: nimekiri sellest, mis on iga põllu piirav tegur, palju see maksab ja mida parandamine vajab.

2

Kõrvuti katse

Kontroll vs Programm

Iga põld jagatakse kaheks. Üks pool jätkab nagu praegu (Kontroll), teine saab uue programmi.

Sama põld, sama ilm, sama hooaeg – seega tuleneb erinevus sellest, mida me muutsime.

6

Võrreldav tulemus

Sama põld, sama ilm, sama pool kolm aastat – ja kuus rapsipõldu kordavad sama katset.

- Jaotus piki töösuunda: ainult täisläbisõidud
- Võrreldav mullastik mõlemal poolel
- Sama pool jääb Kontrolliks kõik kolm aastat

Suured põllud: jaotus 50/50
Põllud A, B, G, H, I, J

Kontroll
nagu praegu

Programm
uus lähenemine

↑ töösuund ↓

Väikesed põllud: paarikaupa
Naabrid

Põld C
kogu ulatuses Programm

Põld D
kogu ulatuses Kontroll

Põld E
kogu ulatuses Programm

Põld F
kogu ulatuses Kontroll

6
rapsipõldu: kuus kordust samast katsest samal hooajal

3
hooaega samadel pooltel ja samades märgitud punktides

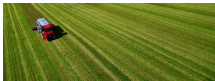
0.2–0.3
t/ha: väikseim saagivahe, mida saagikaardid suurtel põldudel peaksid tuvastama

7

Mis muutub: muld ja algus

Pane mullaelustik tööle ja anna taimede hea start (enne kui ta peab end ise hakkama toitma)

- Igal muudatusel on mõõdetav põhjus
- Sisendid vastavalt mullaanalüüsile
- Kontrollipool jätkab nagu praegu

Töödeldud vedelsõnnik

Vedelsõnnikut töödeldakse talvel hoidlas, et see säilitaks rohkem lämmastikku. Sama norm ja kuupäev mõlemal poolel.

Kõrrepõllu biotöötlus

Bioloogiline töötlus pärast koristust aitab põldu lagundada ja hoiab mullaelustiku aktiivsena talveni.

Kaas- ja vahekultuurid

Rapsiga koos külvatud kaaskultuurid varjavad seda maakirbu eest ja hukkuvad talvel. Teraviljadele külvatakse alla ristik.

Seemnekate ja starterväetis

Mikroelemendid seemnel. Starterväetis vastavalt mullaanalüüsile, mitte standardnormiga.

8

9

10

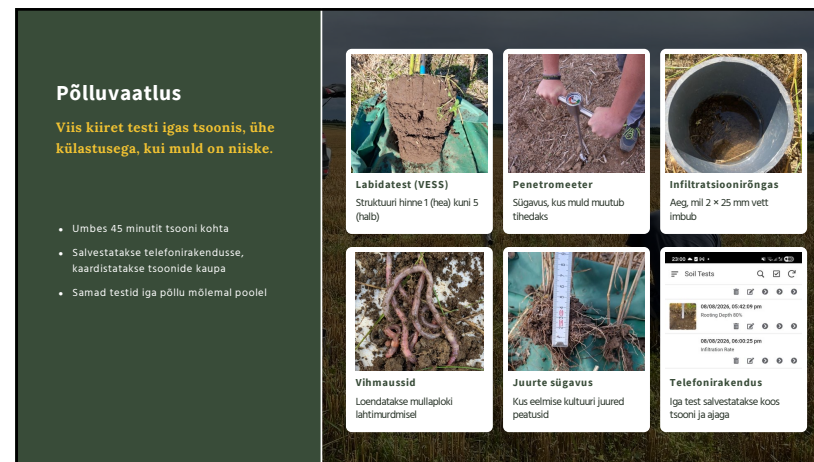
11

12

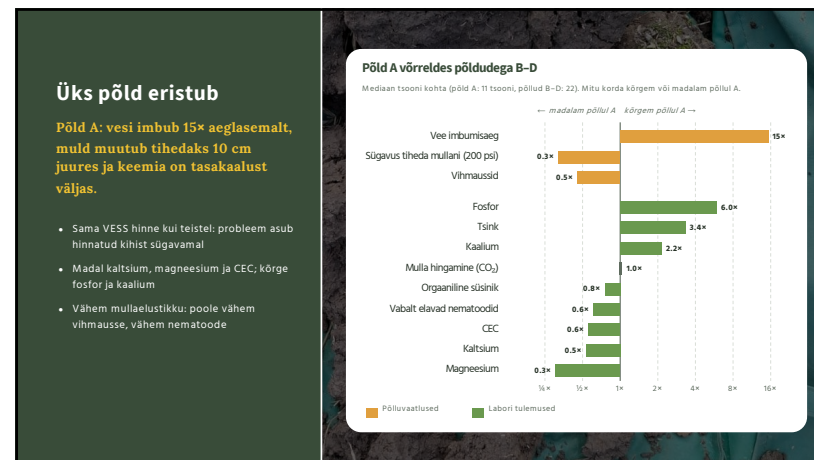
13

14

15

16

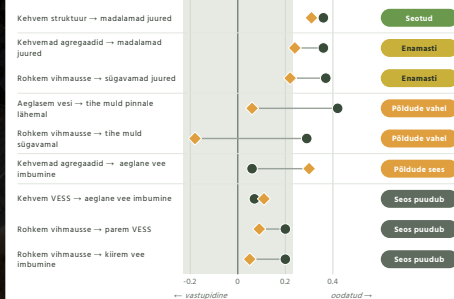
Miks nii palju teste?

Erinevad testid annavad mulla seisundist erinevat infot. Mõned näitajad on omavahel seotud, kuid üks test ei asenda teist.

- VESS ja juurte sügavus: selge seos nii põldude võrdluses kui ka sama põllu piires.
- VESS ja vee imbumine: põldude võrdluses selge seos puudub. Ühel põllul oli labidatesti tulemus teistega sarnane, kuid vesi imbus 15 korda aeglasemalt.
- Vihmaussid: rohkem vihmausse seostus sügavamale ulatuvate juurtega, kuid mitte parema mullastruktuuri ega kiirema vee imbumisega.

Millised testid liiguvad koos? 71 tsooni, üheksa põldu

● Kõik tsoonid koos   ◆ Iga põllu sees   ▨ Võib olla juhus (±0,23)

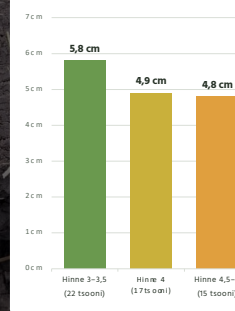
Struktuur ja juured käivad koos

Kus VESS saab halvema hinde, jäävad juured pinnapealseks – ja seos kehtib iga põllu sees.

- Nisukõrs, 54 tsooni seitsmel põllul
- Sama suund igal piisavate tsoonidega põllul
- Nõrk seos: struktuur on üks mitmest piirangust

Juurte sügavus labidatesti hinde järgi

Nisukõrs, keskmine sügavus, kus on 80% juurtest

Pareim struktuur
Pude, juured pääsevad läbi

Halvem struktuur
Tihedad, plaatjad tükkid

Võrdle juuri kultuuri sees

Rapsi sammasjuured ulatusid 14–20 cm, nisu juured 3–7 cm. See vahe tuleneb kultuurist, mitte mullast.

- Võrdle tsoone sama kultuuri sees
- Võrdle Kontrolli ja Programmi sama põllu sees
- Järgmisel sügisel on igal põllul teine eelviili

Raps
Sammajuurde: 14–20 cm (77 tsooni, põllud I ja J)

Talinisu
Nammajuurde: 3–7 cm (54 tsooni, seitse põldu)

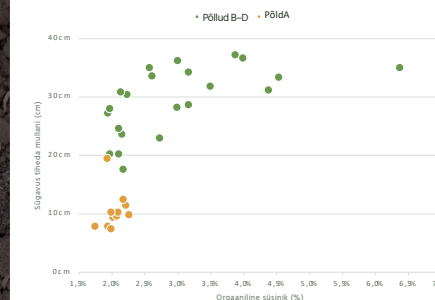
Orgaaniline aine hoiab mulla kobedana

Kus on rohkem orgaanilist süsinikku, läheb penetromeeter sügavamale, enne kui muld muutub tihedaks.

- Kehtib nii põllusees kui põldude vahel võrdluses
- Põllul A on tihes pinna lähedal, sõltumata süsinikust
- Süsinik koguneb aeglaselt: mõõdetakse uuesti 3. aastal

Orgaaniline süsinik vs sügavus tiheda mullani

Iga punkt on üks tsoon. Tihe muld = penetromeeter jõuab 300 psi-ni.

Mida labor ütleb

Fosforit on ühel põllul palju ja kolmel vähe. pH, kaltsium, vask ja tsink vajavad tähelepanu.

- Sama ettevõtte, vastupidised vajadused
- Üks väetusplaan kõigile põldudele ei sobi kummalgi juhul
- Lõpparuanne lisab loimise ja toltainete varud

	Põld A (11 tsooni)	Põllud B–D (22 tsooni)
Fosfor eesmärk 45–60 mg/kg	Kõrge: 108–151 lgas tsoonis	Madal: 15–33 lgas tsoonis
pH (KCl) eesmärk 6,0 või üle	Alla 6,0 8 tsoonis 11-st	Alla 6,0 7 tsoonis 22-st
Kaltsium	Alla 1500 mg/kg 9 tsoonis 11-st	1670–4530 mg/kg
Magneesium	86–103 mg/kg (7–9% CEC)	190–410 mg/kg (10–16% CEC)
CEC toitainete sidumisvõime	9–11 meq/100 g	12–30 meq/100 g
Vask madal alla 1,5 mg/kg	Madal kõigis 11 tsoonis	Madal 7 tsoonis 22-st
Tsink madal alla 2,2 mg/kg	Piisav	Madal 15 tsoonis 22-st
Mulla hingamine (CO₂)	41–104 ppm	31–107 ppm: samane

Mehlich-3, esialgne laboriaruanne. Klassid Eesti juhiste järgi (PMK, PIKK).

Mõju programmile

Mullaanalüüs muudab plaani põllu kaupa – mitte üks retsept kõigile.

- Leia põhjus enne lahenduse valimist
- Tulemused mõjutavad hooaja norme
- Mõned lahendused ei mahu katse võimalustesse

- 1 Fosfor** Põllul A on seda küllaga: stardifosforit pole vaja. Põldudel B–D on puudus: hoi a stardiväetis seal, kus taim seda vajab.
- 2 Lubi** Põllu A madal pH ja kaltsium tõstavad selle lupjamise nimekirja tippu. Kuidas lupjamine katsesse sobitub, lepitakse kokku enne laotamist.
- 3 Mikroelemendid** Põllul A on puudu vasest, B–D tsingist: lisatakse seemnekatega ja taimemahlaanalüüsi põhineva lehtväetamisega.
- 4 Tihe** Põllu A tihe juba 10 cm juures: poolkaevet põhjuse leidmiseks – tehnika liikumine, künnialune kiht või loimise muutus – enne lahenduse valimist.
- 5 Tsoonid** Kontrolli tsoonipiire labori tulemuste põhjal ja joonista need vajadusel ringi

21

22

Mida parandada esimesena

Järjesta probleemid nende hinna, mitte välimuse järgi.

- Paks pahandus 8 ha-l pole nii oluline mõõdukas mure 200 ha-l
- Suured lahendused – lubi, kuivendus, tehnika liikumine – lähevad kogu ettevõtte plaani
- Esimese aasta põhitulemus on järjestatud probleemide nimekirja

Kuidas iga probleemi järjestatakse

hektarid × saagivahe × saagi hind VS parandamise kulu ja aeg

Järjestatud tööde nimekirja

Põllu kaupa: kuhu raha suunata ja mida pole mõtet torkida

Sisendite kokkuvõid

Hinnanguliselt –18–20 tuh € hooajast programmi poolt länu väiksemale graanulväetise kasutusele

Rohkem N-i vedelsõnnikust

Mõõdetud, mitte oletatud: töödeldud vs töötlemata igal laotamisel.

Tõendid oma põldudelt

Kuus rapsipõldu ja kolm hooaega enne kogu ettevõtte plaani võtmist.

Mida see meile ütleb ja mida mitte

Kolm hooaega on miinimum, et meil oleksid usaldusväärsed tulemused

Järgmised sammud

- Lõplik laboriaruanne kõigi põldude kohta
- Põld H testitakse pärast kanepi koristust
- Poolkaevet põllu A tihedas kihis
- Esimesed taimemahlaanalüüsid kevadise kasvu alguses

See ütleb meile

- Mis piirab iga põllu tootlikkust ja kui palju maksab probleemi lahendamine? – kitsaskohtade järjestamine lahendamise maksumuse järgi.
- Kas 14–26% väiksema lämmastikukogusega säilivad saagikus ja kvaliteet? – rapsi puhul kontrollime seda kuuel põllul, et saada usaldusväärsed tulemused.
- Kas töödeldud vedelsõnnik aitab vähendada lämmastikukadusid?
- Kas rakendatud meetmed tasuvad end majanduslikult ära?
- Kas mulla seisund muutub? – muutuste jälgimine samades, püsivalt märgistatud mõõtmispunktid.

See ei ütle meile

- Milline muudatus andis tulemuste? – korraga rakendatakse üheksat erinevat meetet, mistõttu ei saa nende mõju eraldi hinnata.
- Kas mulla süsinikuvaru on muutunud? – ühe aastaga ei ole võimalik usaldusväärselt hinnata pikaajalisi muutusi.
- Kas tulemused korduvad ka teistsugustes tingimustes? – üks hooaeg peegeldab vaid ühe aasta ilmastikku ja kasvutingimusi.
- Kas tulemused kehtivad ka suviodra ja kanepi puhul? – mõlemat kultuuri kasvatatakse katses vaid ühel põllul.
- Kui palju toltainete leostub juurestikust sügavemale? – toltainete kadusid hinnatakse arvutuslikult, mitte otseste mõõtmiste põhjal

23

24

25